

BURSA'DA ON BEŞİNCİ YIL CUMHURİYET BAYRAMI KUTLAMALARI

*Fevzi ÇAKMAK**

ÖZET

Ulusal Kuruluş savaşı sonrası, devrimci kadro her alanda değişimler gerçekleştirmeye başlamıştır. Bu değişimlerin en önemlisini, ümmet anlayışı etrafında, dini inanç bağı ile birbirine bağlanmış olan insanlardan, bir yurttaş kimliği içerisinde, modern bir Türk Milleti yaratma süreci oluşturur. Türk halkının benliğinde önemli etkiler yaratmış olan günlerin, milli bayramlar olarak kutlanması, bu sürecin oluşumunda önem taşımaktadır. Atatürk'ün Samsun'a çıkış tarihi olan 19 Mayıs, Büyük Millet Meclisi'nin açılış tarihi olan 23 Nisan, Cumhuriyet'in ilan tarihi olan 29 Ekim gibi günler, coşku içerisinde, tüm yurttaşların katıldığı milli bayramlar olarak kutlanacaktır.

Bu çalışmada, Cumhuriyet'in ilanı ile kutlanmaya başlanan Cumhuriyet bayramları içerisinde, gerek hazırlanışı ve gerekse kutlanışı bakımından çok önemli bir yere sahip olan On Beşinci Yıl Cumhuriyet Bayramı kutlamalarının Bursa'da nasıl gerçekleştirildiği ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelime: Cumhuriyet Bayramı, Bursa, Kutlama, On beşinci Yıl.

ABSTRACT

The Fifteenth Republican Day Celebrations in Bursa

Revolutionary cadre started to put changes into action in every fields following the Turkish war of independence. The most important one of all those changes was the process of creation a modern Turkish nation that connected to each

* Okt., Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü (fevzi.cakmak@deu.edu.tr)

other with religious ties. That the Days which is important for Turkish Nations to be celebrated as a national holidays has an significant role in the formation of this process. Days such as, 19 March (Atatürk reached Samsun), 23 April (opening of Grand National Assembly), 29 October (proclamation of the Turkish Republic) will be celebrated as a national holidays with the participation of all Turkish nation.

In this work, we will be examining how 15th republican year celebrations which is important with regard to its preparation and celebration came into view in Bursa

Key Words: Republic Day, Bursa, Celebration, 15th year.

Giriş

Fransız Devrimi ile özdeşleşen milliyetçilik akımı sonrası ortaya çıkan milli devletler, kendi kurdukları siyasi yapılarını güçlendirmek adına milli bayram, milli marş ve milli günlere büyük önem vermişlerdir. Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde Türk devriminin en önemli amaçlarından biri, bağlı bulunan dinin etkisiyle milli değerlerinden uzaklaşarak, ümmet anlayışı etrafında öz benliğini kaybetmiş olan Türk toplumuna¹, modern anlayış etrafında yeni bir milli kimlik vermek siyaseti olmuştur. Mustafa Kemal Atatürk'ün, “Biz milliyet fikirlerini uygulamada çok gecikmiş ve çok ihmal etmiş bir milletiz. Bunun zararlarını fazla çalışmak suretiyle gidermeye çalışmalıyız”² sözleriyle çıkılan bu yolda, yeni düşünce anlayışını geliştirmek adına, dini bayramların yanında, yeni rejim için önem taşıyan günlerin, milli bayramlar olarak kutlanmasına özen gösterilmiştir.

Milli bayram, milli gün gibi Batı temelli kavramların Türk toplumuna girişi İkinci Meşrutiyet dönemine rastlamaktadır. Osmanlı siyasi hayatında İttihat-Terakki ve Türkçülük akımının etkili olduğu bu dönemde, halkta milli duygular ve heyecan uyandıracak milli bayramlar olgusu güç kazanmıştır³. Bu düşünce etrafında Osmanlı devletinin kuruluş gününün milli bayram olarak kutlanması teklifi Meşrutiyet meclisine gelmiş, fakat milli bayram olarak İkinci Meşrutiyet'in ilan tarihi olan 23 Temmuz kabul

¹ Mustafa Kemal Atatürk, dinin Türkler üzerinde yaratmış olduğu etkiyi şöyle açıklar; “Türkler Arapların dinini kabul etmeden evvel de büyük bir millet idi. Arapların dinini kabul ettikten sonra bu din, ne Arapların, ne aynı dinde bulunan acemlerin ve nede mısırlular ve sairlerin Türklerle birleşip bir millet teşkil etmelerine hiçbir tesir etmedi. Bilakis, Türk milletinin milli rabitalarını gevşetti, milli hislerini, milli heyecanını uyuşturdu”. Afet İnan, *Medeni Bilgiler ve Mustafa Kemal Atatürk'ün El Yazıları*, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara, 2000, s. 448.

² *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*, C II, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara, 1997, s. 142.

³ Yasemin Doğaner, “Cumhuriyet'in Onuncu Yıl Kutlamaları”, *Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 5, S 9 (Şubat 2007), s. 119.

edilmiştir. 1909 yılından itibaren 23 Temmuz milli bayram olarak kutlanmaya başlanmıştır⁴.

Milli mücadele döneminde milli bayram konusu tekrar gündeme gelmiştir. Meclisin açılışının yıl dönümünde, Meclis'in açılış günü olan 23 Nisan'ın milli bayram olarak kutlanması teklifi meclise gelmiş ve kabul edilmiştir⁵. Bunların dışında, 1923 yılında Saltanatın kaldırılmasının “*Hâkimiyet Bayramı*” olarak, 1926 yılında 30 Ağustos “*Zafer Bayramı*” olarak, 1935 yılında kutlanmaya başlanan “*19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı*”, 1938 yılından itibaren, resmi bayram olarak kutlanmaya başlanmıştır⁶.

29 Ekim tarihinin milli bayram olarak kutlanması, Cumhuriyet'in ilanından iki yıl sonra kabul edilen bir kanunla gerçekleşmiştir. 1924 yılında çıkarılan bir kararname⁷ ile kutlanan Cumhuriyet Bayramı, 19 Nisan 1925 tarihinde kabul edilen kanunla, “*Türkiye dahil ve haricinde Devlet namına yapılacak Milli Bayram merasimi Cumhuriyetin ilan edildiği 29 Teşrinievvel günü*” milli bayram olarak kutlanmaya başlanmıştır⁸.

Cumhuriyet idaresi, 27 Mayıs 1935 tarihinde kabul ettiği kanunla birlikte, ülke içinde kutlanan bayramları düzenleme yoluna gitmiştir⁹. Cumhuriyet'in ilan edildiği gün “*ulusal bayram*” olarak ilan edilmiş ve devlet adına yalnız o gün tören yapılması karara bağlamıştır. Meşrutiyet'in ilan günü olarak kutlanan “*Hürriyet Bayramı*” ile Saltanatın kaldırılış günü adına kutlanan “*Hâkimiyet Bayramı*”nın bu yasal düzenleme ile kaldırıldığını görüyoruz.

⁴ Hasan Akbayrak, “Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Milli Bayramlar”, *Tarih ve Toplum*, C 8, S 43 (Temmuz 1987), s. 31.

⁵ “23 Nisan'ın milli bayram adline dair kanun”, Kanun no:112, 23 Nisan 1337, *Düstur*, 3.Tertip, C 2, 2. baskı, s. 29.

⁶ Bengül Salman Bolat, *Milli Bayram Olgusu ve Türkiye'de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923- 1960)*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üni. Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara, 2007, çeşitli sayfalar

⁷ “Cumhuriyet'in tarihi ilanı olan 29 Teşrinievvel yevm-i mezkûr zevalinde yüz bir pare top endahtı suretiyle ve merasim-i mahsusa ile tesidi hakkında kararname”, Kararname no: 249, *Düstur*, Üçüncü Tertip, C 5, 2. Baskı, 26 Teşrinievvel 1340, s. 666.

⁸ “Cumhuriyetin ilanına müsadif 29 Teşrinievvel gününün Milli Bayram addi hakkında Kanun”, Kanun no: 628, *Düstur*, Üçüncü Tertip, C 6, 2. baskı, Ankara, 1953, s. 209.

⁹ “Ulusal Bayram ve Genel Tatiller hakkında kanun”, Kanun no: 2739, *Düstur*, Üçüncü Tertip, C 16, 2. baskı, Ankara, 1955, s. 550.

1. Bursa’da On Beşinci Yıl Kutlama Hazırlıkları

1925 yılından itibaren milli bayram olarak kutlanan Cumhuriyet Bayramları içerisinde onuncu ve on beşinci yıl Cumhuriyet bayramlarının ayrı bir yeri vardır. Cumhuriyetin onuncu yıl kutlamalarına yönelik özel bir kanun çıkarılmıştır¹⁰. Bu tarihten sonra kutlanacak olan cumhuriyet bayramı kutlamalarında, onuncu yıl kutlamalarının ağırlıklı etkisi görülecektir.

Bursa’da onuncu yıl kutlamalarında olduğu gibi, on beşinci yıl kutlamalarında da kapsamlı hazırlıklar yapılmış ve kutlamalar coşkuyla geçmiştir¹¹. 20 Temmuz 1938’de çıkarılan bir kararname ile birlikte, ülkedeki gelişmelerin, Cumhuriyetin feyizlerinin ve kazandırdıklarının, vatandaşlara anlamlı bir şekilde anlatılması amacı açıklanmıştır. Burada da üzerinde durulduğu üzere, Cumhuriyet’in onuncu yıl kutlamaları daha sonra gerçekleştirilecek kutlamalara örnek teşkil edecektir. 1 Ağustos 1938 tarihinde Bursa Cumhuriyet Halk Partisi adına Bursa valisi Şefik Soyer tarafında Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğine yazılan yazıda, kutlamalara yönelik il çevresinde hususi idare ve belediye bütçelerinden on beşinci yıl kutlamalarına ayrılan ödenek, onuncu yıl kutlamaları ile karşılaştırılarak gönderilmiştir.

Kutlamalar için ayrılan ödeneye baktığımızda şöyledir¹²;

Tablo 1. Onuncu ve On Beşinci Yıl Kutlama Törenleri için ayrılan ödenek rakamları

İlçelerin Adları	Onuncu Yıl				On beşinci Yıl			
	Hususi İdare		Belediye		Hususi İdare		Belediye	
	Lira	Kuruş	Lira	Kuruş	Lira	Kuruş	Lira	Kuruş
Bursa	1336	88	2355	6	1500	0	4000	0
Mudanya	0	0	500	0	0	0	800	0
Gemlik	0	0	540	0	0	0	400	0
Orhangazi	0	0	200	0	0	0	260	0
İznik	0	0	200	0	0	0	400	0
Yenişehir	0	0	300	0	0	0	600	0
İnegöl	0	0	500	0	0	0	1000	0
Orhaneli	0	0	71	0	0	0	200	0
Karacabey	0	0	375	0	0	0	500	0
Mustafakemalpaşa	0	0	500	0	0	0	500	0

¹⁰ “Cumhuriyet İlanının Onuncu Yıl Dönümü kutlama Kanunu”, Kanun no: 2305, *Düstur*, Üçüncü Tertip, C 14, 2. baskı, Ankara, 1954, s. 555.

¹¹ Bursa’da gerçekleştirilen Onuncu Yıl Kutlamaları için bkz: Saime Yüceer, “Onuncu Yılda Bursa’da Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları”, *II. Bursa Halk Kültürü Sempozyumu Bildiri Kitabı*, I, Uludağ Üniversitesi yay., Bursa, 2005, s.s.149-163.

¹² “Onuncu ve On Beşinci Yıl Bayram Kutlamalarına Ayrılan Ödenek”, *BCA*, Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 1142.8.2

Cumhuriyet kutlamalarına yönelik olarak Bursa’da hazırlıkların Eylül ayında yoğun olarak başladığını dönemin gazetelerinden izleyebiliyoruz. Kutlama hazırlıklarına yönelik ilk toplantı valinin başkanlığında 15 Eylül tarihinde Cumhuriyet Halk partisi binasında gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen bu toplantıda, yapılacak programın esasları üzerinde hazırlık niteliğinde konuşmalar cereyan etmiş ve iş bölümü yapılarak, kutlama komitesi oluşturulmuştur. Şehrin süslenmesi, aydınlatılması ve her evin en az iki bayrakla süslenmesi, geçit resmine mekteplilerle birlikte fabrika işçilerinin geniş miktarda iştirak ettirilmesi, taklar kurulması gibi işlerin gerçekleştirilmesi için derhal tedbirlerin alınması konusunda kararlar alınmıştır¹³. Aynı zamanda il içersinde yapılan bu çalışmalar Bursa Valisi Şefik Soyer tarafından Halk Partisi Genel Sekreterliği’ne, “*Bursa ve çevresinde kutlama komitelerinin kurulmuş olduğuna; bayramın işaret edilen esaslar içinde en geniş ve manalı bir ölçüde kutlanması yolunda birbiri ardınca tedbirler alındığına ve çalışmaların devam ettiği*”¹⁴ şeklinde bildirilmektedir.

Yapılacak olan kutlamalar için şehrin genelinde olabildiğince aydınlatılmasına çalışıldığı ve halkın da bu konuda teşvik edildiği görülmektedir. Bursa elektrik şirketi tarafından Bursa gazetesine verilen ilanda, törenlerde evlerini aydınlatmak isteyenlerin, Eylül ayının sonuna kadar elektrik şirketine başvurarak, numaralarını, yapmak istedikleri aydınlatma miktarını, aydınlatmayı nerede yapacaklarını bildirmeleri istenmektedir. Bu süre içinde başvuruda bulunmayan abonelerin müracaatlarının dikkate alınmayacağı bildirilmektedir¹⁵. Kutlama törenleri başladığı üç gün boyunca da elektrik fiyatlarında yüzde elli indirim yapılmıştır¹⁶. Yenişehir ilçesine elektriğin Cumhuriyet kutlamalarında yetişebilmesi adına çalışmaların hızla devam ettiği, elektrik direklerinin dikildiği ve tellerin çekildiğinden bahsedilmektedir¹⁷. Ayrıca Bursa’da yapılacak olan Halkevi binasının Cumhuriyet Bayramı kutlamalarında temelinin atılması için ihale ilanlarının gazetelere verildiği görülmektedir. Yetmiş bin liraya mal olması beklenen inşaat için, 20 Ekim’de Bursa CHP binası başkan odasında ihale yapılacağı ve kazanan firmanın da 29 Ekim’de temel atması planlanmaktadır¹⁸.

¹³ Bursa, 16 Eylül 1938

¹⁴ *BCA*, Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 1142.8.2

¹⁵ Bursa, 20 Eylül 1938

¹⁶ “1 Kasım 1938 tarihli rapor sureti”, *BCA*, Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 1142.8.2

¹⁷ Bursa, 26 Eylül 1938

¹⁸ Bursa, 26 Eylül 1938

Bursa Halkevi yayını olan Uludağ dergisinin Cumhuriyetin on beşinci yılına özel zengin içerikli ve resimli olarak çıkarılmasına karar verilmiş ve bunun için bir komite seçilmiştir. Oluşturulan komite içerisinde, Belediye başkanı yardımcısı Zehra Budunç, dış doktoru Fahir Komman, muallim Erturan, konserve fabrikası müdürü İhsan Celal ile neşriyat komitesi başkanı Musa Ataş yer almaktadır¹⁹. Ayrıca Cumhuriyet Halk Partisi tarafından basılan, Cumhuriyet'in on beş yılda neler başardığını anlatan “*Cumhuriyet'in On Beşinci Yılı*”²⁰ kitabının dağıtımı gerçekleştirilmiştir. İllerdeki halkevlerine yirmi, ilçelerdeki halkevlerine onar tane gönderilmesi kararlaştırılan bu eserin, dağıtımı konusunda çeşitli sıkıntılar yaşanmış da görülmektedir²¹. Cumhuriyet'in On Beşinci yılına özel “*Cumhuriyet Ziynet Altını*” bastırılıp, satışa çıkarılmıştır. Beş türlü büyüklükte basılan bu altınlar, bir tarafında Atatürk'ün kabartmalı resmi, bir tarafında “*Türkiye Cumhuriyeti*” yazısı bulunmaktadır²². Bu yapılanlar dışında “*15. Bursa*” isimli eserin çıkarıldığı görülmektedir²³.

Kutlamalar için şehrin ileri gelen kurum ve kişileri sık sık bir araya gelerek, yapılan hazırlıkları kontrol etmekte ve yapılacaklar için kararlar almaktadır. 14 Ekim tarihinde gerçekleştirilen toplantıya, parti il ve ilçe yönetim kurulları, şehirdeki fabrika ve müesseseler, hayır kurumları ve mektep müdürleri iştirak etmiştir. Bu toplantıda bayram için yapılan hazırlıklar görüşülmüş ve şu kararlar alınmıştır; “*Şehrin on bir yerinde taklar yapılacak ve bunların bir kısmı sembolik mahiyetinde olacaktır. Tümen önüne ordu kuvvetini, Setbaşı'na kültür ilerleyişini, belediye önüne sağlık ve bayındırlık vaziyetini, zafer meydanına ekonomiyi ve Merinos fabrikası civarına da endüstrimizde temsil eden taklar kurulacaktır... On beşinci Cumhuriyet bayramımızın, şimdiye kadar görülmemiş şekilde*

¹⁹ Bursa, 2 Ekim 1938

²⁰ Oluşturulan eserin kapağında mermer levha üzerinde altı ok ve Mustafa Kemal Atatürk'ün bir büst şeklinde resmi yer almaktadır. Resmin altında da “XV” simgesi bulunmaktadır. Altı yüz on bir sayfadan oluşan bu eserin içeriği şöyledir: Onuncu yıl nutku, on beş yıl içinde gerçekleştirilenlerin tarihsel bir sıralamasının yer aldığı bir kronoloji ve Büyük Millet Meclisi hakkında bilgiler başlangıç sayfalarında verilmektedir. Bunların dışında bütün bakanlıkların gerçekleştirdiği faaliyetler, vakıflar, istatistik ve meteoroloji işleri, bankalar, Türk Tarih Kurumu, Türk Dil Kurumu, Türk Kültür Kurumu, Türk Hava Kurumu, Türk Spor Kurumu, Kızılay, Ulusal Ekonomi ve Artırma Kurumu, Çocuk Esirgeme Kurumu hakkında ayrıntılı bilgiler verilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz: *On Beşinci Yıl Kitabı*, Cumhuriyet Halk Partisi, 1938.

²¹ “İnegöl ve Mustafakemalpaşa Halkevlerine ait telgraf örnekleri”, *BCA*, Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 1142.8.2

²² Ulus, 31 Ekim 1938

²³ “1 Kasım 1938 tarihli rapor sureti”, *BCA*, Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 1142.8.2

kutlanması temin edilecektir. Bunun için en küçük sokaklardaki evlere kadar her tarafın ışık ve bayraklarla süslenmesi de ihmal edilmeyecekti. İstiklal marşımızın bilaistisna bütün vatandaşların iştirakiyle söylenmesi, inkılâp ve cumhuriyete ait vecize levhalarının yalnız caddelerle değil ev ve müesseselerin içlerine de manevi birer ziynet ve kıymet gibi konulmasına, bayramlarda yapılması mutata olan hediye almak ve elbise yaptırmak gibi güzel adetlerin Cumhuriyet bayramında tatbikine çok önem verilecektir. Bayramda şehrin layığıyla ışıklandırılması işi üzerinde elektrik şirketinin de alaka ile çalıştığı görülmektedir. Şirket müdürü valimiz Şefik Soyer'i ziyaret ederek lazım gelen tedbirleri almak hususunda elden geleni yapmakla meşgul olduğunu söylemiştir. Bayram ışıklandırılması için şirket, indirimli bir tarife tatbik edecektir. Şirketin mevcut santrali, ışıklandırmaya yetmediği takdirde Merinos elektrik santralinden takviyesi içinde mutabık kalınmıştır”²⁴.

Resim 1. Cumhuriyet'in On Beşinci Yıl Kutlamalarında fiske ve ışıklarla süslenen Atatürk Heykeli

Bunların dışında Cumhuriyet alanındaki Atatürk anıtı için ayrı bir proje hazırlanmıştır. Anıtın etrafına, heykeli ışıklarla aydınlatacak ve renkli sular fışkırtacak tesisata sahip bir havuz yapılacaktır. Zafer meydanındaki havuza da ışık tertibatı ilave edilecektir. Geçit resmi için her sene yapılmakta olan tribünün on beşinci yıl kutlamaları için yapılmamasına karar verilmiştir.

²⁴ Bursa, 15 Ekim 1938

Önceki senelerde Cumhuriyet bayramlarında, 29 Ekim akşamları Vilayet konağında Cumhuriyet Balolarının yapıldığını görüyoruz²⁵. On Beşinci yıl kutlamalarında da, önceki senelerde olduğu gibi, Cumhuriyet bayramı gecesi vilayetçe büyük bir balo verilmesi kararlaştırılmış ve bu balonun da Merinos fabrikasının büyük salonunda yapılması düşünülmüştür²⁶. Fakat Bursa da dâhil olmak üzere ülke genelinde, on beşinci yıl kutlamalarında Mustafa Kemal Atatürk'ün hastalığı nedeniyle Cumhuriyet balosu yapılamamıştır²⁷.

Belediye bahçesi önüne kurulacak olan büyük sembolik takım bütün caddenin genişliğini kaplayacak şekilde yapılması planlanmıştır. Takım her tarafı kontrplaklarla örtülecektir²⁸. Cumhuriyet'in on beşinci yıl kutlamalarının simgesi "XV" olarak seçilmişti. İnsanların yoğun olduğu ve şehrin merkezi yerlerine bu simgenin yer aldığı süslü ve ışıklı taklar inşa edilmiştir²⁹.

Resim 2. Kutlama törenleri için Atatürk Caddesi üzerine kurulan tak

22 Ekim tarihinde vali Şefik Soyer, doktor, avukat ve öğretmenlerden oluşan bir toplantı düzenleyerek, bayram dolayısıyla şehrin iki yerine kurulacak olan halk kürsülerinde kimlerin görev alacağı ve hangi

²⁵ Açıkse, 4 Kasım 1936, 3 Kasım 1937.

²⁶ Bursa, 12 Ekim 1938

²⁷ Bolat, *a.g.t.*, s. 206.

²⁸ Bursa, 21 Ekim 1938

²⁹ Türkan Çetin, "İzmir'de Cumhuriyet Bayramı'nın 15. Yıldönümü Kutlama Törenleri", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C 3, S 8, s. 61.

konuların işleneceği kararlarının alındığı görülmektedir. Halk kürsülerinden biri Cumhuriyet Meydanı'na, diğeri Pirinç Hanı'na kurulacaktır. Bayramın üç gününde saat 15.30 ile 17.30 arasında, bu kürsülerden Cumhuriyet ve İnkılâp mevzuları üzerine konferanslar verilecektir³⁰. Konferansların, daha fazla konuya yer verilmesi amacıyla, müddetleri kısa olacak ve konuşmacılar belirli aralıklarla çeşitli mevzularda söz söyleyebileceklerdir. Bunlardan başka, bu kürsülerde söz söylemek isteyen vatandaşlar, kürsülerin yanında bulunacak olan heyete müracaatla, ulusal bayram hakkındaki heyecanlarını gösterebileceklerdir. Ayrıca okullarda şiir okumak isteyenlerin isimleri tespit edilmektedir³¹. Bayram günlerinde şehir merkeziyle Çekirge arasında işleyen otobüslerde özel ve indirimli bir tarife tatbik edilecektir. Otobüsler Yeşil'den Çelikpalas'a kadar üç, Çekirge'ye kadar altı kuruşa yolcu alacaklardır. Bundan başka araba ve hususi otomobillerin tarifeleri de yüzde on ve yirmi nispetinde inecektir³².

Resim 3: Şehrin çeşitli yerlerine inşa edilen ve geceleri aydınlatılan taklar

³⁰ “Cumhuriyet Bayramı Kutlama Programı”, *BCA*, Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 1142.8.2

³¹ Bursa, 23 Ekim 1938

³² Bursa, 25 Ekim 1938

Cumhuriyet'in on beşinci yıl kutlamasına yönelik Bursa şehrinde gerçekleştirilen yoğun hazırlıkları, Musa Ataş şöyle ifade etmektedir; *“Haftalardan ve günlerden beri Bursa’da hummalı bir hazırlık var. Her evde, her yerde, her dükkânda bir fevkaladelik göze çarpıyor. Bayraklar, taklar, elektrikli afişler, vecizeler, hatta yeni elbiseler alınıyor, yapılıyor, dikiliyor. Şimdiye kadar hiçbir bayramda bu derece hummalı bir faaliyeti görmemiştik desem asla yalan ve yanlış değil. Yedisinden yetmişine kadar bütün millet hazırlanıyor. Genciyle, ihtiyarıyla çocuğu ve kadını ile hemen herkes bu hazırlığa katılmış ve adeta seferber olmuş bulunuyor... Asıl dikkatimi çeken nokta; bu hazırlığa, çünkü, bugünkü ve yarınki neslin aynı hassasiyetle katılmış olmasıdır... Bayram arifesinde gözümüze çarpan bu canlı manzara; büyük Türk milletinin kendi varlığını kurtaran, koruyan ve yükselten bir rejime karşı ne derin bir inanç ve güvenle bağlı olduğunu gösteriyor”*³³.

Onuncu yıl kutlamalarında olduğu gibi, on beşinci yıl kutlamalarında da kullanılmak üzere 57 tane özdeyiş³⁴ hazırlanarak, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinden valilik ve parti teşkilatlarına gönderilmiştir³⁵. Kutlamaya verilen önemi halka hissettirmek, halkın geniş ölçüde katılımını sağlamak, *“rejimin verimlerini topluca propaganda ve telkin etmek”* amacıyla, cumhuriyet ve devrimlere ilişkin özdeyişler, şehrin çeşitli yerlerine sergilenmiş; bunlardan bazıları karton ve levhalara basılarak, çeşitli dairelerde, fabrika, sinema, okul ve benzeri yerlerde asılmıştır. Asılan dövizler içerisinde Bursa'nın on beş yıl içinde gerçekleştirdiği başarılar da sergilenmiştir³⁶.

³³ “Bayrama Hazırlık”, Bursa, 28 Ekim 1938

³⁴ Onuncu yılda da olduğu gibi kırmızı zemin üzerine beyaz harflere yazılan özdeyişlerden birkaç örnek vermek gerekirse: “Cumhuriyet Halk Partisi Halkın Partisidir”, “Atatürk Bizim, Biz Atatürk’ün”, “Türk topraklarında, Türk sularında, Türk göklerinde Türk bayrağı”, “Halk içinde, halkla beraber, halk için”, “Denk bütçe, düzgün ödeme, işte Cumhuriyet maliyesi”, “Cumhuriyet olamazı olur yaptı”, “İmtiyazsız, sınıfsız bir milletiz”, “Türk genci! Atatürk Cumhuriyeti sana emanet etti”, “Türk, öğün, çalış, güven”, “İnkılabı seven, yayar”. Ayrıntı için bkz: Bolat, *a.g.t.*

³⁵ Bolat, *a.g.t.*, s. 166.

³⁶ “1 Kasım 1938 tarihli rapor sureti”, *BCA*, Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 1142.8.2

Resim 4. Törenler öncesi aydınlatılan Bursa şehri

Bunların dışında dönemin basınına çeşitli ilanların verildiğini görmekteyiz. Bu ilanlardaki ifadeler göz attığımızda da, kutlamalara verilen önemi ve halkı bu kutlamalara katmak için yapılan çabaları da açıkça görmekteyiz. Bu ilanların bazıları şöyledir; “Aziz Cumhuriyetimizin bu sene on beşinci yılını kutlayacağız. Türk milletinin bu en büyük gününde her vatandaş birbirini ziyaret ederek bayramlaşacak ve bayramın müşterek sevincini paylaşacaktır. Bu büyük gün için şimdiden hazırlık yapınız”³⁷; “On beşinci yılını kutlayacağımız büyük Cumhuriyet bayramına hazırlan! O gün yuvana ve çocuklarına, bu şerefli günün büyüklüğünü yalnız sözle değil, alacağın hediyelerle de hatırlat ve yaşat!”³⁸; “Çocuğuna ve eşine yaptıracağın elbiseyi Cumhuriyet bayramında yaptır. Onu bayramın şerefine ve büyüklüğüne göre süsle, hazırla! Türk için en büyük bayram Cumhuriyet bayramıdır”³⁹; “Büyük Bayram yaklaşıyor. Cumhuriyet gibi mesut bir idarenin on beş yılını idrak etmek büyük bir saadettir. Bayram sevincini her sahada göstermek hakkımızdır. Sayın Bursalı, büyük güne hazırlan, evini, dükkânını bayraklarla, yeşilliklerle, ışıklarla süsle!”⁴⁰; “Seni istiklale, refaha kavuşturan Cumhuriyetin on beşinci yılı için hazırlan! Bayramı aile ve tanıdıklarınla kutlamak için o gün neşeli ziyaretler yap! Çocuklarına yeni

³⁷ Bursa, 24 Eylül 1938

³⁸ Bursa, 28 Eylül 1938

³⁹ Bursa, 11 Ekim 1938

⁴⁰ Bursa, 17 Ekim 1938

elbiseler giydir, hediyeler al!”⁴¹; “Bayramda evinin dışını bayrağımızla, yeşilliklerle, ışıklarla süsle! Fakat içini de boş bırakma. Oturduğun odayı, misafir aldığın salonu da büyüklerimizin değerli resimleriyle, inkılâbın güzel ve manalı vecize levhalarıyla süslemeyi unutma!”⁴².

2. Bursa’da Cumhuriyet’in On Beşinci Yıl Kutlama Törenleri

Bursa’da on beşinci yıl kutlama töreni programı, üç günü içine alacak şekilde yayımlanmıştır⁴³. Ayrıca köylerde yapılacak olan kutlama programı da, köylere gönderilmiştir. Köylerde yapılacak kutlama programına göre, 28 Ekim tarihine kadar, köydeki evler, okul, dükkânlar bayrak ve yeşilliklerle süslenecek ve akşam köy meydanında meşaleler yakılarak davul ve sair çalgılarla bütün köylü toplanıp eğlenecektir. 29 Ekim günü, köylü köy meydanında toplanacak, okul olan köylerde köy öğretmeni, olmayan yerlerde köyün muhtarı köylüye bayramı anlatacaktı. Bu konuşmanın ardından, Cumhuriyet marşı söylenerek tören sona erecekti. Okul olan köylerde öğleden sonra müsamereler düzenlenecek, okulsuz yakın köylerde çağrılacaktı. Akşamda köy meydanında eğlenceler devam edecekti⁴⁴.

Resim 5. Atatürk Heykeline Çelenk Koyma Töreni

⁴¹ Bursa, 23 Ekim 1938

⁴² Bursa, 26 Ekim 1938

⁴³ “Cumhuriyet Bayramı Kutlama Programı”, *BCA*, Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 1142.8.2

⁴⁴ “Köylerde Bayram Programı”, *BCA*, Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 1142.8.2

Şehirde yapılacak olan kutlama programına göre, 28 Ekim Cuma günü saat 15.30'da Atatürk anıtına çelenk konulmasıyla cumhuriyet kutlamaları başlamıştır. Halk Cumhuriyet meydanına toplanmıştı. Kalabalık içersinde parti, halkevi, belediye ve müessesat erkanı ile askeri lise, kız muallim, kız lisesi, erkek lisesi, Necatibey Kız enstitüsü, sporcularda bulunuyordu. Askeri lise mızıkası eşliğinde okunan İstiklal marşının adından, çelenk koyma töreni başlamıştı. Anıta sırasıyla Vilayet, Ordu, savaş malulleri, CHP, Halkevi, Baro, Belediye, Askeri Lise, Kız Muallim mektebi, Kız lisesi, Kız Enstitüsü, Erkek lisesi, Ziraat, Orman ve Sanat mektepleri, Spor bölgesi, Hava kurumu, Kızılay, Çocuk Esirgeme, Bankalar, Sanayi Birliği, Sümerbank, İpekiş, Elektrik şirketi, Hara'ya ait çelenkler konmuştu. Törenin ardından belediye reisi Neşet Kiper, Cumhuriyet'in önemine ilişkin bir konuşma yapmıştı⁴⁵. Konuşmanın ardından, başta belediyenin çelengi olmak üzere bandolarıyla ordu, askeri lise, kız izciler, Erkek lisesi, Şar bandosu, Orman, Sanat ve Ziraat mektepleri öğrencileri ve bölge sporcuları Tophane'deki şehitliğe çıkmışlardı. Burada, Belediye heyeti tarafından abideye çelenk konmuş ve emekli General Aşir Atlı tarafından bir konuşma yapılmıştı. Bir dakika saygı duruşunu ardından tören sona ermişti⁴⁶.

28 Ekim akşamı, saat sekizde başlayan iki tane fener alayı planlanmıştı. Bu fener alaylarından biri, bando ile birlikte, Tümen karargâhından başlayacak, Atatürk caddesi, Cumhuriyet Meydanı ve Yeşil'e gidecek; İsmet İnönü caddesi, Tahal Karakolu, Cumhuriyet caddesi, Zafer meydanı, Altıparmak yoluyla kışlıklarına geri dönecekti. İkinci fener alayı, Alay Şar bandosu ile birlikte, Belediye binası önünden başlayacak, Cumhuriyet alanı, Setbaşı Karakolu, Ünlü cadde, İsmet İnönü caddesi, Cumhuriyet caddesi, Zafer Meydanı, Tophane yolu ile Tümen karargâhı önünde bitecekti⁴⁷. Planlanan bu fener alayları 28 Ekim akşamı gerçekleştirilmişti⁴⁸.

⁴⁵ Konuşma metni için bkz: Bursa, 29 Ekim 1938

⁴⁶ Bursa, 29 Ekim 1938

⁴⁷ *BCA*, Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 1142.8.2

⁴⁸ Bursa, 29 Ekim 1938

Resim 6. On Beşinci Yıl Kutlamalarına katılan Bursa Halkı

29 Ekim Cumartesi günü törenler saat 9.30'da başlamıştı. Vilayet makamında, Vali Şefik Soyer tebrikleri kabul etmişti. Kabul töreni esnasında Cumhuriyet Meydanı, yerlerini alan teşekküllerle hazırlanmıştı. Sonrasında vali ve tüm komutanı, vilayetten çıkararak, halkı, askerleri ve öğrencileri geçit töreni öncesi kontrol etmişlerdi. Cumhuriyet bayramlarında geçit törenleri, bayramın kalbini oluşturuyordu. Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki bayramlarda, yeni rejim ile birlikte ortaya çıkan yeni değerleri, hem içeriye hem de dışarıya karşı teşhir etmek için, geçit törenleri önemli bir yere sahipti⁴⁹. Hazırlıklar tamamlandıktan sonra, saat onu yirmi geçe Işıklar bandosu İstiklal marşını çalmaya başlamış ve geçit töreni başlamıştı. Geçiş törenini 122. Alay Komutanı Kurmay Yarbay Muzaffer Alankuş yönetmiştir. Merkez Komutanı Binbaşı Kadri Altuğ, CHP İl kurulundan M. Urgancıgil, İlçe kurulundan Necip Kartalkaya, Sanat okulu müdür yardımcısı Ali Ulvi Boysan, Kültür Müdürlüğünden ispekter Aziz, Emniyet Amiri Kemal, Sanayi Birliği Başkanı Fahri Batıca, Zabıta müdürü Ahmet Gürer de geçit töreni için görevlendirilmişlerdi⁵⁰.

⁴⁹ Arzu Öztürkmen, "Milli Bayramlar: Şekli ve Hatırası-I", *Toplumsal Tarih*, S 28 (Nisan 1996), s. 32.

⁵⁰ "Cumhuriyet Bayramı Kutlama Programı", *BCA*, Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 1142.8.2

Resim 7. Vali ve tüm komutanının eşliğinde geçit töreninin başlangıcı

Geçit törenine piyadeler başlamış, bunu harp malulleri ile şehit ana ve babaları, jandarma, polis kıtaları, süvari jandarma ve topçularımız takip etmişti. Askeri kıtalardan sonra askeri lisenin talebeleri, kız muallim, kız ve erkek lisesi izcileri, önlerinde boru ve trampetleriyle birlikte takip etmişti. Ardından düzgün ve tek tip kıyafetleriyle, Kız lisesi, Kız enstitüsü, Erkek lisesi, Ziraat, Orman, Sanat ve ortaokul talebeleri geçiş yapmışlardı. Sonrasında Şar bandosu ile birlikte spor teşekkülleri, avcılar, dağcılar, futbolcular, atletler, bisikletçiler ve motor takımları, kulüp mensupları teşkil ediyordu. İpekiş ve Merinos sporcuları da bunlar arasındaydı. Merinos ve İpekiş fabrikaları işçileri, merasime kalabalık olarak iştirak etmişlerdi. İşçileri takiben hara jockeyleri, atlı köylüler, Türk Kuşu, Kızılay, Çocuk Esirgeme kurumlarıyla bütün işçileri, fabrikalar eski ve yeni itfaiyecileri geçmiştir. Geçiş esnasında sırasıyla tümen, şar ve askeri lise bandoları eşlik etmişlerdi. Alanı ve caddeyi sımsıkı dolduran halkta, geçiş kıtalarını alkışlıyor, her an artan bir sevinç heyecanı içinde yaşa sesleriyle selamlıyordu. Öğle vakti tophaneden atılan yirmi bir atım top esnasında şehirdeki bütün fabrikalarla nakil vasıtaları düdükle çalmak suretiyle tezahürata katılmışlardı. Gece devam eden törenlerde, kalabalıklar caddeyi doldurmuştu. Yer yer eğlenen ve oynayanlar arasında, Atatürk anıtının önünde renkli hava fişekler atılıyor, elektrik ışıklarıyla parlayan şehrin içinde, başka bir manzara ortaya çıkıyordu⁵¹. Köylerden geçiş törenine

⁵¹ Bursa, 30 Ekim 1938

katılmak üzere gelen atlı ve yaya vatandaşların dışında, her kasaba ve köyden ikisi erkek bir tanesi bayan olmak üzere, üçer kişi törenlerini izlemek için valilik tarafından misafir olarak ağırlandı. Daha sonra ise gördüklerini ve duyduklarını köylerinde yaymaları için bu kişilere telkinlerde bulunulmuştu⁵².

Resim 8. 29 Ekim 1938 tarihinde gerçekleştirilen geçit töreni

Ankara radyosunun neşriyatı gündüzden itibaren hoparlörlerden meydana biriken halka duyurulmuştu. Onuncu yıl kutlamalarıyla beraber ilk kez kurulan halk kürsüleri⁵³, sonraki kutlamalarda olduğu gibi, on beşinci yıl kutlamalarında kurulmuştu. Birisi anıt önüne diğeri belediye bahçesinin yaya kaldırımına konulan iki halk kürsüsünde, kadın erkek birçok hatipler sıra ile söz almış ve kürsü etrafını çeviren halka Cumhuriyet ve inkılâbımız hakkında faydalı bilgiler vermişlerdi⁵⁴. Üç gün içinde kurulan halk kürsülerinde kırk kişi tarafından konuşmalar yapılmıştı⁵⁵.

29 Ekim akşamı da fener alayları düzenlenmişti. Sanat Okulu öğrencileri tarafından düzenlenen motorlu fener alayı, Sanat okulu önünden başlayarak, Tophane, Atatürk caddesi, Cumhuriyet alanı, İsmet İnönü ve Cumhuriyet caddesi, Zafer meydanı, Altıparmak caddesi, Muradiye yolunda okula geri dönecek; Topçu birliklerinin saat sekizde başladığı fener alayı,

⁵² “1 Kasım 1938 tarihli rapor sureti”, *BCA*, Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 1142.8.2

⁵³ Halk kürsüleri için ayrıntılı bilgi için bkz: Doğaner, *a.g.m.*, s. 132.

⁵⁴ Bursa, 30 Ekim 1938

⁵⁵ “1 Kasım 1938 tarihli rapor sureti”, *BCA*, Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 1142.8.2

Çekirge-Askeri hastane önü, Atatürk stadyumu, Elektrik fabrikası, Mezbaha ile tekrar kıışlasına dönecek; Süel Lisesi tarafından gerçekleştirilecek olan fener alayı saat sekizde bandosu ile birlikte okuldan hareketle Namazgâh caddesi, Cumhuriyet alanı, Tümen karargâhı, oradan geri dönerek Zafer meydanı Cumhuriyet ve İsmet İnönü caddesinden okullarına geri döneceklerdi⁵⁶.

Resim 9. Geçit törenlerine katılan halk

29 Ekim tarihinde, Bursa yerelinde çıkan “Bursa” gazetesi, Atatürk’ün resminin yer aldığı bir fotoğraf ve “*Cumhuriyetimizin On Beşinci Dönüm Yılı, Büyük Bayram Kutlu Olsun...*” başlığı ile çıkmıştı⁵⁷. Bir diğer gazete olan “Açık Ses”, Atatürk’ün resminin ve büyükçe bir “15” rakamının yer aldığı, “*En Büyük Eserimiz Cumhuriyet*” başlığı ile çıkmıştır⁵⁸. Gazetelerin birinci sayfaları renkli bir şekilde çıkmıştır. Ayrıca gazetelerde bu süreçte, Bursa ve Cumhuriyet adına başarılanlar ayrıntılı bir şekilde verilmiştir⁵⁹.

⁵⁶ “Cumhuriyet Bayramı Kutlama Programı”, *BCA*, Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 1142.8.2

⁵⁷ Bursa, 29 Ekim 1938

⁵⁸ Açık Ses, 29 Ekim 1938

⁵⁹ Gazetelerde yayınlanan konuların başlıklarını burada özetle şu şekilde verebiliriz; Bursa gazetesi, “Büyük Şefin Yüce Eseri”, “Kendimizi Nasıl Tanıdık”, “Cumhuriyet Devrinde Bursa”, “Cumhuriyette Köy ve Köylü”. Açık Ses gazetesi, “15 Cumhuriyet Yılında Memlekette Ümran”, “15 Yıllık Cumhuriyetin Yaptığı Eserlerden Birer Parça”, “15 Yılın Kronolojisi”, “15 Cumhuriyet Yılında Bursa Ziraat İşlerinde İnkişaf”. Bkz: Bursa ve Açık Ses, 29 Ekim 1938.

30 Ekim Pazar günü Atatürk stadyumunda spor faaliyetleri gerçekleştirilmişti. Havanın güzel oluşu ile birlikte, Cumhuriyet alanı, Setbaşı'ndan Ulucami'ye kadar Atatürk caddesi boyunca halk birikmişti. Halk kürsülerinin etrafında biriken halka, konferansların verilmesine devam edilmişti⁶⁰. Akşam yapılan kutlamalarda, Şar bandosu ile birlikte Erkek lisesi öğrencilerinin tezahürat geçişi gerçekleştirilecekti. Saat sekizde başlayacak olan geçiş için, güzergâh olarak ise, okuldan başlanarak, İstiklal caddesi, Tümen karargâhı, Yıldız kahvesini altından, Altıparmak caddesi, Zafer meydanı, Cumhuriyet ve İsmet İnönü caddesi, Cumhuriyet alanından okula geri dönecektir. Bir diğer tezahürat geçişini Tümen bandosu ile birlikte Kız Lisesi öğrencileri gerçekleştirecekti. Saat sekizden başlayan geçişin güzergâhı, okul önünden başlayarak, hastaneler önünden, tümen karargâhı, Cumhuriyet alanı, Setbaşı yolunu takiben, dört yol ağzından geri dönerek aynı yoldan okullarına geri döneceklerdir. Tezahürat alayları, şenlik yerlerinde belli süre durarak tezahüratlarını artıracaklardı⁶¹.

Resim 10. Geçit törenine üniformaları içinde katılan kız öğrenciler

Bursa'nın ilçe ve köylerinde kutlamaların ilan edilen program çerçevesinde gerçekleştirildiğini görüyoruz. Kestel'de gerçekleştirilen kutlamalar 29 Ekim günü saat dokuzda istiklal marşının söylenmesi ve gazi Recep Tezel'in bayrağı göndere çekmesiyle başlamıştır. CHP Kestel ilçe başkanı Hasan Kestelli ve ardından öğretmenler konuşmalar yapmıştır.

⁶⁰ Bursa, 31 Ekim 1938

⁶¹ "Cumhuriyet Bayramı Kutlama Programı", *BCA*, Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 1142.8.2

Öğrenciler törenlerde çeşitli şiirler söylemiş, akşam gerçekleştirilen kutlamalarda Cumhuriyet ve halkın yerli malı kullanmasını konu alan müsamerelerde bulunmuşlardır. Sünnet töreni düzenlenmiş, milli oyunlar oynanmış ve fener alayları düzenlenmiştir⁶². Diğer ilçe ve köylerde de buna benzer törenlerin düzenlendiğini, o dönem yaşamış kişilerin anılarında görebiliyoruz. Bu anılardan örnek vermek gerekirse; Orhanlı ilçesinden Emin Akkaş, “Cumhuriyet Bayramı törenleri çok kalabalık ve ihtişamlı olurdu. Orhanlı'nın nüfusu azdı. Köylerden köylüler gelirdi. İnsanlar kendi becerilerine göre bir şeyler gösterirlerdi. Törenlerde, geceleri halk oyunları oynanırdı”⁶³; Orhangazi ilçesinden Salih Kaya, “Cumhuriyet bayramı olduğu zaman, gittik dağdan defne dalları topladık, kapılar yaptık, okulu süsledik. Çocuklar nutuklar okudur. Herkes bayram yaptı, sevindi birbirini kutladı”⁶⁴; Yenişehir ilçesinden Mehmet Emin Lapacı, “Cumhuriyet bayramlarında manifaturacılar, kimisi arabadan ölçerdi, kimisi keserdi, kimisi dikerdi. Davul ve zurnalarla, helvacılar kazanlarla helva götürürlerdi. Arabanın üzerinde ekmekler pideler yapılır, dağıtılırdı. Demirciler örs, tokmak çakarlardı, sobacılar soba yapardı. Bir iki saat merasim kafilesi geçerdi. Burada Eşref gazimiz vardı, İstiklal harbinin askerleri beygürlere binerler, silahlar ata ata hükümetin önüne gelirlerdi. İki asker Türk bayrağını direğe çekerdi”⁶⁵; Cumalıkızık köyünden Hamide Özkaya, “Cumhuriyet bayramlarında, ablam elindeki çırarlarla köydeki çocukları dolaşır, fener alayı yapardı. Köyün meydanına her köyün öğrencisi gelirdi. Bu törenlerde şiirler okunur, gösteriler düzenlenirdi”⁶⁶ ifadelerinde bulunmaktadır.

⁶² “2 Kasım 1938 tarihli Kestel kutlama raporu”, *BCA*, Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 1142.8.2

⁶³ Saime Yüceer, *Tanıkların Anlatılarıyla Bursa Tarihi (Sözlü Tarih Arşivi 1919-1938)*, Uludağ Üni. Kent Tarihi ve Araştırmaları Merkezi Yay., Bursa, 2005, s. 291.

⁶⁴ Saime Yüceer, *a.g.e.*, s. 313.

⁶⁵ Saime Yüceer, *a.g.e.*, s. 331.

⁶⁶ Saime Yüceer, *a.g.e.*, s. 128.

Sonuç

Türk devrimini gerçekleştiren devrimci kadro, Ulusal bir devlet yaratma sürecinde, milli bayram ve törenlere son derece önem vermekteydi. Milli bayram ve törenler, Cumhuriyet rejiminin ve yapılanların halka anlatılabilmesi için, siyasi kadronun büyük önem verdiği günlerdi. Halkın geniş bir şekilde bu kutlamalara katılması en önemli amaçlar arasındaydı. Kutlanan bu milli bayramlar içinde, Türk Devriminin temelini teşkil eden Cumhuriyet Bayramı kutlamalarının ayrı bir yeri bulunmaktaydı. Cumhuriyet'in ilk yıllarında özellikle Cumhuriyet'in onuncu ve on beşinci yıl kutlamalarına büyük özen gösterilmiş, onuncu yıl kutlamaları daha sonra gerçekleştirilecek olan kutlamalara örnek teşkil edecektir.

Bu çalışmada, Bursa'da yapılan on beşinci yıl cumhuriyet kutlamalarının, devlet ve halkın için neler ifade ettiğini ortaya koymaya çalıştık. Kutlamaların çok yoğun ve coşkulu bir şekilde gerçekleştirildiğini gördük. Bu çalışma sonrası, geçmiş ile bugün arasında bir kıyaslama yapma imkânı bulduk. Yaptığımız kıyaslamada ilk planda ortaya konulacak gerçek şudur ki, gerek programı ve gerekse kutlanış biçimi ile Cumhuriyet'in ilk yıllarında gerçekleştirilen kutlamaların temel amacının halkı kutlamalara katmak olduğudur. Bugünlerde ise kutlanış yeriyle halktan tamamen kopuk olarak gerçekleştirilen kutlamaların amacı, bir resmi tören edasıyla, öğrencilerin yapmış olduğu gösterileri izlemekten ibaret olarak kalmıştır.

Resim 11. Geçit törenine katılan sporcular

Resim 12. Geçit törenine katılan izciler

Resim 13. Törenlere katılan askeri kıtalar

Resim 14. Törenlere katılan atlı askeri birlikler

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

“Onuncu ve On Beşinci Yıl Bayram Kutlamalarına Ayrılan Ödenek”, *BCA*, Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 1142.8.2

“1 Kasım 1938 tarihli rapor sureti”, *BCA*, Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 1142.8.2

“İnegöl ve Mustafakemalpaşa Halkevlerine ait telgraf örnekleri”, *BCA*, Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 1142.8.2

“Cumhuriyet Bayramı Kutlama Programı”, *BCA*, Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 1142.8.2

“Köylerde Bayram Programı”, *BCA*, Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 1142.8.2

“2 Kasım 1938 tarihli Kestel kutlama raporu”, *BCA*, Fon Kodu: 490. 01, Yer No: 1142.8.2

Resmi Yayınlar

Düstur

Yayımlanmış Kaynaklar

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, II, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara, 1997

Sürelî Yayınlar

Gazeteler

Açık Ses Gazetesi

Bursa Gazetesi

Ulus Gazetesi

Dergiler

Askerî Tarih Araştırmaları Dergisi

Tarih ve Toplum

Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi

Toplumsal Tarih

İnceleme Eser ve Makaleler

Afet, İnan, *Medeni Bilgiler ve Mustafa Kemal Atatürk'ün El Yazıları*, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara, 2000

Akbayrak, Hasan, "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Milli Bayramlar", *Tarih ve Toplum*, C 8, S 43 (Temmuz 1987)

Bolat, Bengül Salman, *Millî Bayram Olgusu ve Türkiye'de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923- 1960)*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üni. Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara, 2007

Çetin, Türkan, "İzmir'de Cumhuriyet Bayramı'nın 15. Yıldönümü Kutlama Törenleri", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C 3, S 8

Doğaner, Yasemin, "Cumhuriyet'in Onuncu Yıl Kutlamaları", *Askerî Tarih Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 5, S 9 (Şubat 2007)

Öztürkmen, Arzu, "Millî Bayramlar: Şekli ve Hatırası-I", *Toplumsal Tarih*, S 28 (Nisan 1996)

Yüceer, Saime, *Tanıkların Anlatılarıyla Bursa Tarihi (Sözlü Tarih Arşivi 1919-1938)*, Uludağ Üni. Kent Tarihi ve Araştırmaları Merkezi Yay., Bursa, 2005

_____, "Onuncu Yılda Bursa'da Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları", *II. Bursa Halk Kültürü Sempozyumu Bildiri Kitabı*, I, Uludağ Üniversitesi Yay., Bursa, 2005